

Гайдаєнко І.В.

Концепт «звук» у творах Яра Славутича: метафоричні вияви Сучасні проблеми гуманітаристики: світоглядні пошуки, комунікативні та педагогічні стратегії: Матеріали V Всеукр. наук. – практ. конфер. / Редкол. Бошицький Ю.Л., Чернецька О.В., Українець С.Я. Рівне: РІКУП НАНУ, 2015. 308с. С.133-135.

УДК:81.373.612.2:82-3

Гайдаєнко І.В.

Концепт «звук» у творах Яра Славутича: метафоричні вияви

Творчість кожного митця – це художнє освоєння дійсності. Авторські думки та ідеї втілюються у конкретно-чуттєвих образах, що впливають на емоції читача, збуджують його уяву. З багатоманітного конкретно-предметного світу митець прагне обрати явище з навколишнього світу, яке б найповніше уособлювало його ідейний задум. Відчуття разом зі словом є найбільш яскравим засобом відтворення мовної картини світу письменника. Тому автори з метою створення яскравих образів постійно звертаються до назв, що відтворюють концепт «відчуття», зокрема звуковий концепт.

Вивченню творчості Яра Славутича присвячено достатню кількість праць, серед яких роботи М. Пентилюк [1], Л.Селіверстової [2], Н. Сологуб [4], В. Тихоші [5] та інших. Однак стилістичну структуру, функціонування лексики на позначення відчуттів, зокрема лексем на позначення звукової концептосфери, розкрито не достатньо глибоко. Саме цим і зумовлений вибір теми нашої роботи.

Слова, що позначають відчуття в лексичному складі української літературної мови, зокрема в поезіях Яра Славутича, становлять своєрідний лексичний шар, вартий того, щоб на ньому зупинитися окремо і з'ясувати його пізнавальну та естетичну цінність. Тому **мета нашої розвідки** полягає в тому, щоб простежити на матеріалі поетичної творчості нашого земляка стилістичні особливості функціонування слів на позначення відчуттів (слуху) у створенні художніх картин і образів, дати їм семантико-стилістичну характеристику.

Об'єктом дослідження стала мова поетичних текстів поезій Яра Славутича, у яких мовна реалізація назв на позначення звукової концептосфери

відбита найяскравіше.

Предметом дослідження виступають семантико-стилістичні функції назв на позначення звукових концептів.

Завдання нашої розвідки полягає в тому, щоб з'ясувати семантико-стилістичні функції назв, що вказують на аудіоконцепти у творах Яра Славутича.

Дослідження лексико-семантичної структури та стилістичного використання назв, які виникли на спільнослов'янському ґрунті і відтворюють концептосферу «відчуття», є актуальним. Об'єднуються такі слова у лексико-семантичні поля, що формуються із тематичних груп. Нами виділено назви, що ідентифікують концептосферу відчуття, до складу якої входить концепт «звук».

Щоб обґрунтувати закономірність об'єднання в одне лексико-семантичне поле таких слів як *запах*, *смак*, *зір*, *дотик*, *слух* необхідно виділити загальну семантичну ознаку, яка є основою для об'єднання. Такою ознакою виступає співвіднесеність кожного з наведених слів із загальним концептом, що виражається лексемою *відчуття*. Ця назва відтворює усі відчуття, є презентацією родового концепту, а слова, наведені вище називають видові концепти. Ця розрізнявальна ознака дозволяє виділити слова із загальної концептосфери і поєднати їх у порівняно невеликі підгрупи, які виражають концепт «смак», «запах», «дотик», «зір», «слух» тощо, що уможливило проведення системного функціонального аналізу слів, що позначають ці поняття у творах Яра Славутича.

У поезіях митця слова на позначення концепту «відчуття» створюють яскраві метафори. Вони допомагають митцеві відобразити навколишній світ, сприяють точнішому декодуванню тексту .

Наприклад, за допомогою низки метафор та персоніфікації у вірші „Іду степами по стрункій дорозі...”(1939) Яр Славутич змальовує чудові картини степової природи:

*Шумлять жита в лункому передгроззі,
Шепочуть шестигранні ячмені,*

Палають соняшники... [3, с.8].

Яскраві уособлення та метафори допомагають авторові відтворити образ степу як природного живого організму, і цим самим передати психологічний настрій героя-автора.

Подібну за функцією метафору виявлено в поезії „Став” (1945). Письменник спонукає читача не тільки побачити красу навколишнього світу, а й через звукові назви почути його. Наприклад:

І шепче казку сонний очерет,

Забравшись плавом із мілкого броду [3, с.25].

Зазначимо, що більшість лексем на позначення концепту «слух» створюють низку цікавих метафор у поезіях Яра Славутича і використовуються митцем з метою створення звукового оформлення його творів. Наприклад:

Різдва ну пісню далина сріблиста

Співала дзвінко, плив сніжинок рій [37, с.21].

Для створення ефекту піднесеності, урочистості автор послуговується метафорами із ключовим компонентом «слух». Наприклад:

Гримітиме предківська слава! [3, с.46].

Таким чином, назви на позначення аудіоконцептів виконують важливу стилістичну функцію – за допомогою метафор передають емоційну атмосферу поезій, звуковий фон, на якому відбуваються певні події, створюють відповідний настрій, передають експресію мовлення.

Література

1. Пентилюк М., Гайдаєнко І. Експресема "земля" у поезіях Яра Славутича [Текст] / М.І.Пентилюк, І.В.Гайдаєнко // Запорізький збірник / Упор. В.Чабаненко. – К.: Запоріжжя: Дніпро, 1998. – С.134-140.
2. Селіверстова Лариса Іванівна. Ономастикон у поетичному ідіолекті Яра Славутича [Текст] : автореф. дис. . канд. філол. наук : 10.02.01 / Л. І. Селіверстова ; Харк. нац. унт ім. В. Н. Каразіна. Х. : [б. и.], 2003. – 19 с
3. Славутич Яр. Твори. У 5-томах [Текст] / Яр Славутич. – К.: Дніпро; Едмонтон: Славута, 1998. – Т. 1. – 469с.

4. Сологуб Н.М.. Мовний портрет Яра Славутича [Текст] / Н. М. Сологуб. – К. : Дніпро ; Вінніпег : Українська Вільна Академія Наук, 1999. – 152 с.
5. Тихоша В. Лексичне багатство творів Яра Славутича[Текст] / В.І.Тихоша // Поетика Яра Славутича. – Х.: Регіон-інформ, 2004. – С. 75–119.